

VERENIGING
Vrienden
van
Sonsbeek

De Vereniging Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem wil een klankbord zijn voor de bezoekers van de monumentale parken en voor de eigenaar van de parken, de Gemeente Arnhem. Het doel van de Vereniging is mee te werken aan de instandhouding en verfraaiing van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. De Vereniging Vrienden van Sonsbeek ondersteunt het Bezoekerscentrum Sonsbeek financieel met een vaste bijdrage per lid.

De contributie per lid bedraagt per jaar:

voor particulieren € 13,50, voor verenigingen € 35,- voor bedrijven € 50,-; Bankrekeningnummer: 40 63 33 505 t.n.v. Vrienden van Sonsbeek. De Vereniging is door de fiscus erkend als "Algemeen Nut Beogende Instelling".

Bestuur Vereniging Vrienden van Sonsbeek:

Hendrik Broekhuizen (voorzitter) tel. 442 62 12, Luuk Broer (secretaris) tel. 442 49 56, Theo Bussink (penningmeester) tel. 443 14 02, Loes Prakke (ledenadm/promotie) tel. 443 34 95, Tjada van den Eelaart-de Sitter (schouw/website) tel. 445 50 98, Koos de Vos (educatie) tel. 363 49 71, Gerard Nijhuis (parkgidsen) tel. 339 08 00. Adviseurs: Joop Morsink (historie), Jeroen Glissenaar (Stadsbeheer), Jeroen Voskuilen (Bezoekerscentrum).

Ledenadministratie:

Vereniging Vrienden van Sonsbeek per adres Bezoekerscentrum Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, 6814 CL Arnhem, Telefoon: 445 06 60, Email: info@parksonsbeek.nl
Website: www.parksonsbeek.nl

De Stichting Bezoekerscentrum Sonsbeek wil bezoekers bewust maken van de mooie groene kanten van Arnhem. Dit gebeurt door het organiseren van tentoonstellingen, excursies en evenementen. Het bezoekerscentrum levert informatie over de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem en het is een goed startpunt bij een bezoek aan de parken. Website: www.bezoekerscentrumsonsbeek.nl

Bestuur Stichting Bezoekerscentrum Sonsbeek:

Leo van der Meer (voorzitter), Bart Beukema (secretaris), Marijke de Bruïne (penningmeester), Aaltje Koopman, Wim Roddenhof, Gerrit Boersma.

Foto voorpagina: 'Pèpe's ambachtelijk boerenijs' bij de ingang Zwanenbrug. Pèpe verkocht in Sonsbeek al goed op 10 april 2010.

Bezinningspark

Mijn favoriete plek als Sonsbeek-parkgids is de 'dijk' langs de opgeleide Jansbeek tussen de Begijnenmolen en de Fonteinvijver. Naar rechts hebben de wandelaars uitzicht op de oude watermolen die ooit deel uitmaakte van het oudste 'bedrijventerrein' van Arnhem. Naar links zien ze een fraaie siervijver met fontein, aangelegd als 'molenwijer'. Over de beek en de Natte Weide wijs ik dan de Witte Villa aan, zichtbaar door een van de fraaie 'zichtassen'. Vanaf één plek zie je dan het contrast tussen het ambachtelijke landschap van vóór 1800 en de decadentie van de laatste twee eeuwen. Die decadentie begon met de bouw van buitenplaatsen in het dal van de Jansbeek. De ambachtelijke landbouw en de bijbehorende watermolens moesten plaats maken voor de moderne tijd. Wind- en waterkracht werden ouderwets; stoommachines dreven de industrialisatie aan die ons welvaart, maar ook een hoop ellende bracht. De fossiele brandstoffen en andere grondstoffen raakten op en het milieu vervuilde. Zelfs het klimaat werd aangetast door onze tomeloze vraag naar beter en vooral meer. In de 21^e eeuw begint langzamerhand het besef door te dringen dat we niet door kunnen gaan op de weg die we bij het begin van de industriële revolutie zijn ingeslagen. Ik nodig graag politici en topmanagers uit op deze plek te beginnen met een bezinningswandeling door Sonsbeek.

Gerard Herbers

HET AMORSROND

Geen hart zo hard als steen, als van graniet
Dat weerstand biedt als liefde het verslindt
Geen steen die niet van binnen aan een lied
Begint wanneer het oog de liefste ziet

Geen hartstocht die niet zelf de wegen vindt
In liefdes ondoorgankelijk gebied
Waar luwte schuilt naast donderslag en wind
En duisternis naast zonlicht dat verblindt

Naar passie voert een zestal paden hier
Dat uitmondt in het amoureuze rond
Waar menig paar in stilte zich verbond

Waar vurig start als vleselijk vertier
Wat eerst in zwijgzaamheid het best gedijt:
Het pad van lust dat naar de liefde leidt

Cees van der Pluijm

Einde van tijdperk Hans Vrij

Initiatiefnemer concerten Ronde Weide:

“Sonsbeek heeft me altijd als gegoten gezeten”

Park Open, met in het zomerseizoen elke zondagmiddag een concert op het podium van de Ronde Weide, bestaat in 2010 twintig jaar. Organisator Hans van Vrijaldenhoven, de kleurrijke figuur achter de schermen van dit zomerspareltje in park Sonsbeek, heeft besloten er een punt achter te zetten. Zijn gezondheid laat hem teveel in de steek om door te kunnen gaan. Het zal even wennen worden: de jaarlijkse serie zomerse concerten op de Ronde Weide zonder de markante Hans van Vrijaldenhoven als ijverig middelpunt. Precies in het jaar dat het vierde lustrum is bereikt, moet hij de organisatie uit handen geven. Zijn gezondheid laat dermate te wensen over dat dagelijkse inspanningen gedurende een lange periode onmogelijk zijn geworden. Een terugblik.

‘Vrij’, zoals hij doorgaans wordt genoemd, zag dat vorig jaar al aankomen, reden waarom hij begonnen was met het inwerken van twee vervangers. “Dat zijn Joke Rutjes en Tse Kao. Ze hadden al ervaring met Park Open en ik draag de organisatie met een gerust hart aan ze over. Jammer, maar het kan niet anders. Ik was graag nog een paar jaar doorgegaan.” Honderden, ja duizenden bezoekers weten niet beter of er is elke zondagmiddag in de zomermaanden wel iets leuks op de Ronde Weide in park Sonsbeek te beleven. Uiteenlopende soorten muziek, speciale middagen voor Het Domein of de Jacobiberg, pretentieloze broodjes kaas en knakworst, een flesje limonade, een pilsje, altijd weer het luchtkussen voor de kinderen en vaak mooi weer op de koop toe. Maar zo is het niet altijd geweest. De man achter Park Open, Hans van Vrijaldenhoven, herinnert zich dat er een kwart eeuw geleden in de zomermaanden op muzikaal gebied nauwelijks iets te beleven viel in Arnhem.

De Kuil

In 1969 was voor het eerst Pop in Sonsbeek. Men streek neer in De Kuil, zoals de Ronde Weide toen nog werd genoemd. Hans Vrij: “Het was eigenlijk niet eens meer een kuil. Want met bagger uit de vijvers die daar werd neergegooid, is het niveau zeker wel twee meter verhoogd.” Van opgestapelde pallets, van Hubo geleende deuren en een kleedje daar weer overheen werd een podium gebouwd. Voor het publiek stond er een marktkraam met wat consumpties, maar toiletten waren er niet. Dat zou trouwens lang zo blijven. Water moest worden meegebracht. Maar dat waren the Sixties en jongeren waren niet veel anders gewend. Peace man en de walm van marihuana en hasj steeg ongecompliceerd omhoog. Pas bij 100 jaar park Sonsbeek, in 1999, zou het podium worden gerenoveerd, van een luifel voorzien en werden er ook toiletten aangebracht.

Het team

Ruim twintig jaar geleden vroeg Gijs Gommers van Arnhem Promotion aan Hans Vrij of hij voor het eerst een seizoen lang voor een programma wilde zorgen. Hans: “Dat klonk me als muziek in de oren. Ik vind die plek uniek en het is gezellig op de Ronde Weide. Daar moet je wel wat aan doen. Bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat de sfeer in je team goed is. Dat werkt door naar het publiek.” ‘Het team’ dat zijn de tientallen vrijwilligers – vaak scholieren, per seizoen een man of 25 – die van mei/juni tot ver in augustus de organisatie ondersteunen met de verkoop van drank en consumpties, de opbouw van kramen en tenten en wat er allemaal verder te doen valt. Van Vrijaldenhoven realiseert zich heel goed dat hij veel aan deze meestal jonge mensen te danken heeft. Net als trouwens aan sponsors die geldelijk of materieel steun verlenen. Wie weet bijvoorbeeld dat Park Open jarenlang op de Saksen Weimarkazerne dankzij verhuisbedrijf Derksen een dieplader had staan waarin het podium en de kramen opgeborgen waren en die heen en weer werd gereden door Henk van Amerongen?

Duizenden

Het aantal zondagmiddagbezoekers blijkt uit tellingen tussen de twee- en drieduizend te liggen, met een enkele uitschieter tot vierduizend. Slechts zelden gaat het feestje niet door, zoals die keer dat er hagelstenen als kogels uit de lucht vielen. Als de stormbal wordt gehesen maakt de website www.parkopen.nl daar tijdig melding van. Maar veel talrijker zijn de beelden van één grote massa mensen van alle leeftijden, in zomerkleren neergestreken op de Ronde Weide, met een flesje drinken genietend van het zonnetje. De vrijwilligersgroep was dit seizoen noodgedwongen al teruggebracht tot een man of tien. Vrij moest om gezondheidsredenen een stap terug doen en besloot de catering uit handen te geven aan De Kookplaats. Een professionalisering van de drank- en hapjessector, dankzij het feit dat dit Arnhemse bedrijf een goede naam heeft opgebouwd.

Grote artiesten

Met een beperkt budget is Park Open aangewezen op beginnende groepen en solisten. Dat is geen enkel bezwaar als je de reacties in het gastenboek mag geloven. Dat de selectie niet zelden een schot in de roos was, blijkt uit namen van artiesten die later doorgebroken zijn: Carel Kraayenhof met zijn bandoneon, jazzpianist Wouter Hamel, zangeres Giovanca en Roosbief zijn zo van die figuren. Wie trouwens ook graag optraden waren Margriet Eshuijs, Thijs van Leer met Focus en dit seizoen Charlene die bij Idols de tweede plaats bereikte.

Over budget gesproken, Van Vrijaldenhoven is er trots op dat Park Open nooit over de jaarlijkse begroting heen is gegaan. "Bij grote manifestaties is dat vaak heel gewoon, maar ik hou daar niet van. Afspraken zijn afspraken." Waar hij ook trots op is, is dat hij tot op de dag van vandaag zelf de boekhouding heeft weten bij te houden. "Van dag tot dag, zodat ik precies weet waar ik sta."

De sfeer

Vrij, nu 60, heeft al die jaren het gevoel gehad dat park Sonsbeek hem als gegoten zit. "Ik ben geboren in de Sweerts de Landasstraat, heb als kind gespeeld in het park en ging met een buurmeisje dat de hond moest uitlaten voor het eerst vrijen in het park. Als je dan ook nog van iets waar je plezier in hebt in dat park je baan kunt creëren, is dat fantastisch. "Het is trouwens geen job waarmee je een vette bankrekening kunt kweken. Ik heb steeds van een minimuminkomen moeten rondkomen. Maar dat kan ik en daar ben ik tevreden mee."

Voor Hans Vrij is er nu een eind gekomen aan een leuke en interessante periode die twintig jaar heeft geduurd. Juist dit jaar worden er wat veranderingen aangebracht in de entourage. Hij is een tevreden mens als het zou lukken om de informele sfeer op de Ronde Weide te handhaven. Om het met zijn woorden te zeggen: "We zijn daar met z'n allen aan het kamperen."

Rob van Otterloo

De trouwste fan van Park Open

Park Open heeft in Velp een hartstochtelijke fan die daarover regelmatig schrijft naar Vrienden van Sonsbeek. Ze heeft het voortdurend over 'het geliefde Sonsbeek' en 'de geliefde Ronde Weide'. Ze lijkt ook een beetje gek op de regisseur van de activiteiten op deze wei, Hans van Vrijaldenhoven, maar dat kan ook onze fantasie zijn. Dat is niet zo moeilijk, want wie de brieven en kaarten van Angela leest, gaat vanzelf fantaseren.

Met brieven aan Vrienden van Sonsbeek houdt ze ons op de hoogte van haar plannen ("vanaf 30 mei ga ik weer volop swingen"), haar voorbereidingen ("ik leg heel wat keren 1,80 euro opzij voor de rode consumptiemuntjes") en haar hartstocht voor het park ("eenmaal in het geliefde Sonsbeek blijf ik daar, ook al regent het pijpenstelen").

Zij heeft ook een geheimpje: "Mijn Meibockbiertjes gaan in een plastic drinkfles van Isostar, de flesjes nam ik vorig seizoen leeg mee naar huis voor het statiegeld". En dan nog een welgemeend verzoek aan de organisatoren: "Bovenaan, bij het rechts schuin oplopend gebouwtje, aan de zijde van het schuurtje voor de vrijwilligers, bevindt zich een vrij diep gat. Kan dat voor 23-05 dichtgegooid worden? Ter voorkoming van valpartijen van kinderen".

Angela, bedankt voor je brieven en kaarten. De laatste uitgebreide brief, geschreven met glitterviltstift, zag er heel lente-achtig uit. De redactieleden hebben nu glittertjes aan hun vingers.

Een geschikte plek aan de Hartgersberg

De gemeente heeft drie kunstwerken van de beeldentoonstelling Sonsbeek 2008 aangekocht. Eén sculptuur heeft inmiddels een vaste plek gekregen in park Presikhaaf en twee staan in park Sonsbeek. De witte 'Lazy King' van Alain Séchas uit Frankrijk is opgesteld op de weelderig groene heuvel voor de Witte Villa.

Lazy King vervangt Atalanta & Hippomenes

De ontspannen liggende Lazy King heeft een majestueus uitzicht over de stad ware het niet dat in 1853 de spoorlijn naar Duitsland met de Zypsepoort is aangelegd. Voordien had H.J.C.J. baron Van Heeckeren van Enghuizen in 1821 het verenigd gebied met landhuis op de Hartgersberg met een prachtig uitzicht over de Nederrijn in het Rivierengebied gekocht van Baron Theodorus de Smeth, Heer van Deurne en Liesselt. De in welstand verkerende baron wil zich aan het stadsleven onttrekken en laat rond zijn landhuis - de Witte Villa - in de periode van ongeveer 1775 tot 1850 een park aanleggen in de Engelse landschapsstijl waarbij vele tuinbeelden en siervazen van zandsteen. Daarbij behoren ook twee opmerkelijke beelden uit de Griekse mythologie, voorstellende de snelvoetige jonkvrouw Atalanta en haar minnaar Hippomenes, die hebben gestaan op de voet van de Hartgersberg.

Het verhaal gaat dat de snelvoetige Atalanta, de dochter van een vorst en afkerig van het huwelijk, een ieder die naar haar hand dong uitdaagde tot een wedloop. Op verlies stond de dood voor de uitdager. De slimme jonge vorst Hippomenes gaat op advies van Aphrodite, de godin van de liefde en de schoonheid, de weddenschap aan. Zij gaf Hippomenes drie gouden appels en raadde hem aan hem om, wanneer Atalanta dichtbij kwam, een gouden appel voor haar voeten te gooien. Zij zou die appel in haar onschuld willen pakken en dan kreeg Hippomenes een voorsprong. Hippomenes deed wat Aphrodite zei en won de wedloop.

De twee tuinbeelden van de achter elkaar rennende snelvoetige Atalanta en de slimme Hippomenes hebben volgens oude ansichtkaarten bijna op dezelfde plek gestaan op het naar beneden hellende grasland de Bloembleyk in de omgeving van het Hartgersbeekske, ten westen van het landhuis Sonsbeek. De ontspannen liggende Lazy King rust nu iets ten oosten van de Witte Villa waar hij een beter uitzicht heeft op de stad en de stad op hem. Voorwaar een uitstekende plaats in het park!

De tuinbeelden van Hippomenes Atalanta, op een ansicht uit 1906 uit de collectie van Frans Brink.

Joop Morsink

Identiteit en Groen

Of wat is er eigen aan het groen in [Arnhem]

Identiteit gaat over eigenheid. Arnhem heeft vele kwaliteiten en een aantal van die kwaliteiten bepalen de identiteit van de stad. Als je door je oogvelden naar Arnhem kijkt zie je de John Frostbrug, de Eusebiuskerk, de Rijn en natuurlijk de parken. Arnhem kent drie typische landschappen, de stuwwal, de Rijn met uiterwaarden en de komgronden (Arnhem Zuid). Dat drieluik maakt Arnhem spannend en aantrekkelijk. Mensen hebben in dit landschap door de eeuwen heen geplagd, aangeplant, gehooïd, ontwaterd, kuddes losgelaten, bemest, bedijkt, vergraven en ontgraven.

Al vanaf 1100 zijn in Arnhem sprengen gegraven en watermolens gebouwd, de eerste industrie van de stad. De Begijnemolen en de Witte Watermolen bepalen nu het beeld in het dal van de Jansbeek.

Rond 1600 was Arnhem een echte schapenstad. Door ontbossing, plaggen en begrazing met schapen ontstond heide zoals op Warnsborn en Koningsheide. Later werd een groot deel van dit heidelandschap weer bebost, vooral met grove den, zie de bossen van Schaarsbergen. Langs de Veluwezoom ontstonden vanaf 1600 de eerste landgoederen. Landhuis, bossages met beuken, boerenbedrijf en tuinaanleg maken onderdeel uit van dit landgoederenlandschap. Landgoederen als Sonsbeek, Klarenbeek en Angerenstein zijn in de laatste vier eeuwen uit de stuwwal gekneed.

Uiterwaarden en wielen

Typisch voor onze uiterwaarden zijn de steenfabrieken en kleigaten, overblijfselen van kleiwinning en steenfabricage zoals in Meinerswijk. Typisch is ook de Huissensche dijk die dwars door Arnhem Zuid snijdt, een overblijfsel van de vroegere loop van de Rijn. Omstreeks 1530 wordt de Rijn naar Arnhem - het huidige stadscentrum - verlegd, maar een oude Rijnstrang ligt daar nog aan de dijk.

Langs de Huissensche dijk liggen verschillende wielen, ook wel kolken genoemd. Dit zijn plaatsen waar de dijk ooit is doorgebroken en waar water van de Rijn een gat achter de dijk kon spoelen. In Arnhem-Zuid liggen nog 6 van deze wielen. De uitgeslagen grond was overigens zeer geschikt voor fruitteelt zo ontdekte men al snel, getuige de boomgaarden bij het wiel van Westerveld. Baron van Voorst liet op landgoed Westerveld ook een perenlaan aanleggen met 80 verschillende soorten peren.

Heide, sprengen, watermolens, landgoederen, steenfabrieken, boomgaarden, wielen en dijken kenmerken het Arnhemse landschap. De geschiedenis van de stad en haar bedrijvigheid ligt besloten in dat groene landschap. Mensen weten deze oude landschappen sterk te waarderen. Deze

typisch Arnhemse landschappen geven Arnhemmers de gelegenheid zich te identificeren met hun omgeving. Die identificatie zorgt voor betrokkenheid en binding met de stad. Niet voor niets maken zoveel groepen zich hard voor deze kwaliteiten van de stad. Vrienden van Sonsbeek, Vrienden van Meinerswijk en het Arnhemse Stadspolderlandschap, Dorpsraad Schaarsbergen, Dorpsvereniging Elden, IVN, en vele anderen.

Bart Lichtenberg
Gebiedsmanager Bossen & Parken

Foto: Frans-Jozef Duijnsteet.

Bijpraten met de parkbeheerder

Parkbeheerder Jeroen Glissenaar is een drukbezet man. Naast zijn werk voor Bossen en Parken besteedt hij ook een deel van zijn tijd aan 'De Groene Agenda', de inzet van de gemeente Arnhem voor het fenomeen Urban Forestry. Maar voor een praatje in de zon op het terras van het Bezoekerscentrum is er natuurlijk wel even tijd.

Natuurlijk is er altijd iets te melden over het parkonderhoud: * De vernieuwing van het riool in Zypendaal is afgerond; * Bij de ingang van het park aan de Apeldoornseweg is een nieuw rozenperk aangelegd (2000 stuks: Rosa Pretty Snow); * De paden op het Sint Jansveld zijn opnieuw 'geleemd'; * De drinkwaterkranen zijn weer geplaatst. Er is nu een 6e kraan bijgekomen, op de Ronde Weide; * Na Pinksteren is begonnen met het werk aan de ijskelder. De ingang en de ventilatie worden verbeterd en de top van de heuvel wordt aangepast, zodat bezoekers deze zomer de ijskelder kunnen bezoeken tijdens wandelingen met de parkgidsen; * Waterschap Rijn en IJssel heeft de vijvers schoongemaakt. De fontein in de Fonteinvijver is aan vervanging toe. Dat zal in de komende tijd gebeuren; * De mensen van Buitenbeheer Gelderland hebben – onder leiding van Rogier Kuipers – de sprengkoppen schoongemaakt, takkenrillen aangelegd en 'bramen getrokken'. Ook heeft de Belvédère een opknappbeurt gekregen, vóór de burgemeester de Vlag van Compassie kwam hijsen. De 'stenen-met-sterren' die Jeroen Glissenaar in Amsterdam in ontvangst mocht nemen toen Sonsbeek op de vakbeurs Urban Design werd uitgeroepen tot de Beste Openbare Ruimte van 2010, hebben inmiddels een plaatsje gevonden boven in de Steile Tuin. Dicht genoeg bij Jeroens' woonhuis om ze af en toe vol trots te bekijken.

Gerard Herbers

Passie voor de Belvédère

Al een paar jaar 'runt' Arnold van Hooft als vrijwilliger de Belvédère. Hij maakt het rooster voor de bezetting, ronselt andere vrijwilligers en stelt iedereen per mail op de hoogte. Maar hij doet meer. Hij houdt de boel schoon en overlegt met parkbeheerder Jeroen Glissenaar en Rogier Kuipers van Buitenbeheer Gelderland over het onderhoud. Op de laatste zaterdag van oktober organiseert hij wandelingen en de beklimming van de toren in het donker tijdens de Nacht van de Nacht. In december zorgt hij dat de uitkijktoren met feestverlichting is uitgerust. En als een enthousiaste Cas van Beukering, ambassadeur van War Child, bij hem aanklopt om een actie voor het goede doel op te zetten, geeft hij alle medewerking.

Regelmatig staat Arnold van Hooft zelf op zondag ook boven om aan bezoekers uitleg te geven over het uitzicht vanaf dit magnifieke punt. Het is dan ook volkomen terecht dat hij op 24 april 2010 uit handen van burgemeester Pauline Krikke de Vlag van Compassie kreeg overhandigd. De vlag – een ontwerp van kunstenares Rini Hurkmans – zal voortaan in top worden gehesen wanneer de Belvédère open is voor publiek. Dat is in principe elke laatste zondag van de maand en in de zomer elke zondagmiddag (van 2 tot 4). De vlag die fier op de top wappert, is niet alleen een signaal voor bezoekers dat de Belvédère open is voor beklimming, maar ook een eerbetoon aan Arnold, de man met (com)passie voor de Belvédère van Sonsbeek.

Gerard Herbers

Burgemeester Pauline Krikke overhandigt de Vlag van Compassie aan Arnold van Hooft; vervolgens is de vlag in top gehesen als teken dat de Belvédère open is voor bezoekers. Foto's: Frans-Jozef Duijnstee.

De Tellegenlaan

*De paden op, de lanen in.
Trouwe bezoekers aan onze
parken weten hun weg wel te
vinden. Als iemand je de weg
vraagt kom je niet verder dan:
"tweede pad aan de rechter-
hand in, en dan na de waterval
links", of, als het verhaal te lang
wordt: "hemelsbreed is het die
kant op". Dan realiseer je je dat
het makkelijker is als je weet
hoe de paden en lanen eigenlijk
heten, en waarom. Het is prach-
tig dat er wegwijzers staan naar
concrete bestemmingen, maar
straatnaamaanduidingen ont-
breken in de parken. Hoe heten
de paden in de parken eigenlijk?
Antwoorden vindt u in deze
nieuwe artikelenreeks.*

De meest bekende en tevens enig officiële straatnaam die het Sonsbeekpark kent is de Tellegenlaan. Het straatnaambordje is tegen een muur geschroefd van de portierswoning aan Tellegenlaan nummer één. De woning aan de andere kant van de poort is Tellegenlaan nummer twee. Op nummer drie tref je de Witte Villa aan, op nummer vier de Palatijn, dan even niets. Want de nummers vijf en zes zullen vroeger wellicht zijn toegekend aan het afgebroken gebouwtje voor Natuureducatie en de gesloopte midgetgolfbaan, daar waar we nu de Steile Tuin aantreffen. Op Tellegenlaan nummer zeven de imponerende woning van de parkbeheerder. Het huis is onder parkgidsen wel bekend als "Het Huis van Schuurman", vernoemd naar de eerste bewoner in 1904. Destijds stond het als "Woonhuis met bloemenwinkel" op de parkplattegrond aangeduid.

Fout op Google

Als je de Tellegenlaan helemaal uitloopt, met links de Steile Tuin en rechts de Engelseberg, voorbij de achterkant van het Sonsbeekpaviljoen en de Theepit, voorbij de Koude Vijver en de Forellenvijver, dan verwacht je dat je uitkomt bij de Tellegenbank. Maar volgens de straatplattegrond en Google maps is dat niet zo. Blijkens deze foutieve informatie loopt de Tellegenlaan achter de Theepit steil naar beneden, over het klinkerpaadje linksaf en vervolgens scherp naar rechts langs het Sonsbeekpaviljoen over de Zwanenbrug naar de Zijpendaalseweg. En dat is fout. Het Sonsbeekpaviljoen heeft immers het adres "Zijpendaalseweg 30" op een plek die - volgens Google maps - Tellegenlaan zou heten.

Wie Tellegen was, waarom een straat en stenen bank in 1927 naar hem vernoemd zijn veronderstellen we Vrienden van Sonsbeek bekend. Het was immers Ir. J.W.C. Tellegen, de toenmalige directeur Gemeentewerken, die het voorstel deed waarop de gemeente Arnhem in 1899 het landgoed aankocht. Het landgoed was 800 ha groot en de aankoopprijs bedroeg de helft van de gemeentebegroting van dat jaar. Daarmee stelde hij een daad, die later zou blijken te zijn "een weldaad voor de stad en haar inwoners".

Hoofdlaan

De Tellegenlaan heette overigens vóór 1927, het jaar van de onthulling van de Tellegenbank, de Hoofdlaan. Waar destijds de Hoofdlaan ophield, valt op oude kaarten moeilijk te ontdekken. Rechtdoor ging de laan over in de "Ceder alée". Rechtsaf had je de "Fransche laan", deze wordt nog steeds zo genoemd al schrijven we het nu anders. En linksaf naar "Grot en gr. waterval" over een onbenoemd pad. Google maps kent die mooie oude namen niet, misschien maar goed ook, zou de "Laan naar de Belvédère" zomaar naar de Apostelenberg kunnen leiden.

Frans-Jozef Duijnstee

*Parkgids leest voor uit eigen werk. Bezoekers-
centrum Sonsbeek nodigde belangstellenden uit
voor een themawandeling met dichter/schrijver
Geert Kruideren. Op toepasselijke plaatsen in
het park las hij gedichten en verhalen voor uit
zijn nieuwe bundel 'Gedroomd ontwaken'. Zijn
actuele taalvondsten en Afhaalpoëzie vindt u
op www.digiTaalTafel.nl. Op de foto ziet u hem
declamerend bij de Tellegenbank.*

Foto: Frans-Jozef Duijnstee.

Een uur eerder van huis om in Sonsbeek te kijken

Verre Vrienden

Vrienden van Sonsbeek die niet in of bij Arnhem wonen. Hen laten we aan het woord in de serie Verre Vrienden, waarin vooral het verleden een rol speelt. Dit keer een zeer jeugdige Vriend, de 24-jarige Mike Scholtens uit Bleiswijk. Hij is geboren in Arnhem, woonde tot zijn tiende jaar in Huissen, woonde tijdens zijn accountancy studie in Amsterdam en Rotterdam en is nu neergestreken in het Zuid-Hollandse dorp bij de Rottemeren. Hij draagt een bijzondere tatoeage met zich mee.

*Woont u **niet** in Arnhem, hebt u herinneringen aan park Sonsbeek - liefst uit vroeger tijden - en wilt u daar iets over kwijt, neem dan contact op met R. van Otterloo, tel.026-3515556 of mail naar: r.vanotterloo@xs4all.nl*

Even voorstellen: de tot nu toe jongste Verre Vriend die in deze serie figureert is Mike Scholtens (24) uit Bleiswijk. Surfend op internet kwam hij op de site van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek en hij had genoeg affiniteit met het park om lid te worden. Mike reageerde direct nadat hij door de redactie was benaderd om mee te werken aan een nieuwe aflevering. Er was één probleem: hij had niet zoveel te vertellen over Sonsbeek. Daar moesten we het dan maar mee doen, vonden we. Want Mike Scholtens is in sommige opzichten een Bijzondere Vriend.

Arnhem

Maar eerst de rol die park Sonsbeek in zijn leven speelt. "We gingen er vanuit Huissen, waar ik als kind woonde, regelmatig naartoe. Arnhem was voor mij de grote stad. Een groot park met bos en weilanden vond ik als kind heel gewoon. Tot ik later in andere steden terecht kwam en merkte dat dat helemaal niet zo is. Het bleek iets heel bijzonders te zijn." Sonsbeek is prachtig", vindt Mike, "die diversiteit - de weilanden, het bos, de watervalletjes en de glooiingen van de heuvels - vind ik een heel mooie combinatie. Waar ik nu woon is alles vlak. En in de Achterhoek, waar mijn ouders wonen, is dat ook zo."

Omdat Mike Scholtens met z'n ouders in Huissen woonde en hij voor zijn opa en oma naar Zwolle moest, heeft Sonsbeek vaak als locatie langs een autoroute een rol voor hem gespeeld. "Naar Zwolle reden we vanuit Huissen in Arnhem via de singel de Apeldoornsestraat op. Daar zag je eerst een gigantische muurschildering van de koningin. Tussen de rijen statige huizen door reed je omhoog en kwam je langs de ook al statige ingang van Sonsbeek met z'n portiershuisjes. Dezelfde statigheid die je in het Elisabeth's Gasthuis zag. Op de terugweg kreeg je dat in omgekeerde volgorde gepresenteerd."

Tattoo

En nu het bijzondere aan deze verre vriend. Wie van onze vereniging kan zeggen dat hij een tattoo heeft laten zetten? En wie is op het idee gekomen om daarvoor de GPS-coördinaten uit te kiezen die het voormalig Sint-Elisabeth's Gasthuis aan de Utrechtseweg als locatie opleveren? GPS (Global Positioning System) is een systeem dat werkt via satellietverbindingen en gebruikt wordt om een positie op de aarde (in de wildernis, in de bergen, in de woestijn) te bepalen. Bijvoorbeeld avontuurlijke wandelaars hebben daar iets aan. Voor wie de coördinaten van Mike Scholtens via Google maps wil checken zijn hier de cijfers die gebruikt moeten worden. Let op: de punten en de komma in de cijferreeks zijn net zo belangrijk als de cijfers: 51.984905, 5.886059. Natuurlijk volgt dan de vraag: "Mike, waarom in godsnaam?" Het antwoord: "Ik ben in dat ziekenhuis geboren en vroeg mezelf af: wanneer ben je het dichtst bij jezelf? Als je geboren wordt, vind ik. Dus daarom." En omdat Paul McCartney hem ook aan z'n hart gaat, zijn gegevens van deze popmuzikant in de nabijheid van de GPS-cijfers getatoeëerd.

De Bleiswijker werd door zijn ouders - die aan de Hommelseweg gewoond hebben, die getrouwd zijn in Arnhem en hun receptie hielden in het Sonsbeekpaviljoen - na zijn geboorte meegenomen naar hun woonhuis in De Beemd in Huissen. Daar was hij op school op De Tweespan, die later Het Drieluik ging heten. Tijdens zijn studie woonde hij in Rotterdam en Amsterdam, nu staat het huis van de assistent-accountant op ongeveer 500 meter van de Rottemeren. "Een mooi gebied om hard te lopen of te wandelen. En in de zomer huur ik wel eens een bootje om te zeilen."

Af en toe komt hij in Sonsbeek. "Als ik naar m'n ouders in de Achterhoek ga, ga ik vaak een uurtje eerder van huis om even een kijkje in Sonsbeek te nemen. Vooral in de herfst. Want die heuvels, het bos, de weilanden met koeien, de beek en de watervalletjes, dat vind je in Bleiswijk niet bij elkaar."

Rob van Otterloo

Groei en Bloei in de Steile Tuin

De leden van Groei en Bloei krijgen instructie van Rudi Gies van de dienst Stadsbeheer.

Zaterdag 10 april 2010 zit het weer mee: het is een stralende voorjaarsdag. Zo'n 25 vrouwen en mannen zijn de bloemperken van de Steile Tuin aan het opknappen. Nadere informatie leert dat een groep leden van Groei en Bloei afdeling Arnhem, de vereniging van tuinliefhebbers, elk voorjaar helpt om de Steile Tuin op orde te brengen. Ze doen dat na instructie en onder toezicht van professional Rudi Gies van de dienst Stadsbeheer.

Die betrokkenheid van vrijwilligers bij het onderhoud van de Arnhemse parken wordt door de parkbeheerders gestimuleerd en gekoesterd. Stadsbeheer zet een partytent neer, stelt materiaal beschikbaar, zorgt voor instructie van de vrijwilligers en voor de catering. De vrijwilligers hebben hun eigen vertrouwde steekschop en ander tuingereedschap meegebracht. Ze gaan in groepjes van twee aan het werk. Ze knappen bloemperken op, halen mos en onkruid weg. Ze scheuren de uitgegroeide wortelmassa van vaste planten. Ze herplanten gesplitste stukken verdeeld over kale plekken in de bloemperken. Tenslotte, na een middag zwaar maar nuttig en gezellig werk, mogen de planten die overblijven mee naar huis. Voor de eigen tuin.

Deze zomer staan de perken van de Steile Tuin er weer schitterend bij.

Luuk Broer

Welkomstcadeau voor nieuwe Vrienden

Vanaf 1 maart 2010 tot eind van het jaar krijgen nieuw aangemelde leden van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek het boekje "De IJskelder van baron De Smeth" uit 2005 cadeau. Vanaf een week nadat de contributie betaald is kan men het boekje afhalen bij de receptie van Bezoekerscentrum Sonsbeek.

Werving nieuwe leden

Op woensdag 7 juli 2010 wil het bestuur van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek met een aantal leden van gedachten wisselen over het werven van nieuwe leden. Wellicht hebt u een goed idee.

Om 20 uur bent u van harte welkom in Bezoekerscentrum Sonsbeek om met enkele bestuursleden een uur lang wervingsacties en de uitvoering daarvan te bespreken. Graag tevoren aanmelden per email op: info@parksonsbeek.nl of bij de secretaris op telefoon 026-4424956.

De Vereniging telt nu 547 leden. Eind vorig jaar moesten er 40 leden worden geroyeerd omdat ze – ondanks herhaalde aanmaningen – de contributie niet betaalden. Er melden zich regelmatig nieuwe leden aan maar het bestand daalt ook wegens overlijden of verhuizing.

Tijdens de jongste ledenvergadering heeft het bestuur aangekondigd extra wervingsacties te starten om het bestand weer op 600 leden te krijgen. Uw hulp is daarbij nodig.

De biodiversiteit van de Natte Weide

De Bloemleyk of bloemenweide ten oosten van de Begijnemolen en ten noorden van de Grote Weide speelde al eeuwen geleden een belangrijke rol. De begijntjes plukten bloemen en kruiden om ze te verkopen aan eigenaren van landhuizen in de omgeving. De geurige kruiden moesten de muffe geur verdrijven uit de linnenkast.

De moerasmaaier maait de Natte Weide (Moerasweide) in augustus 2009; foto: Gerard Herbers.

Terwijl de Grote Weide geel ziet van de boterbloemen is de aanblik van de Natte Weide (ook bekend als de Moerasweide) veel gevarieerder. Als ik met park- en IVN-gids Nancy Sondaal over het pad langs de achterkant van de Begijnemolen wandel, valt vooral de grote, roze plek met moeraskartelblad op. Daartussen bloeit de echte koekoeksbloem.

Nancy reageert enthousiast als ze op een brandnetel de rupsjes van de dagpauwoog ontdekt. Hebben die hinderlijke planten toch nog enig nut. Op natte plekken groeit zelfs breedbladig goudveil. Ook de brede orchis en vogelmelk zien we. Alleen de gele ratelaar zit nog in de knop, maar die zal binnenkort uitbundig bloeien. Die plant is de beste indicator van soortenrijkdom als gevolg van bodemverschraling.

Parkbeheerder Jeroen Glissenaar vertelt dat de Natte Weide elke zomer wordt gemaaid met behulp van een maaimachine die gemonteerd is op een rupsvoertuig. Dat maaimonster kan op de natte grond goed 'uit de voeten'. Het maaien gebeurt eind augustus, omdat dan de zaden rijp zijn. De zaden blijven achter en het maaisel wordt afgevoerd naar een composteerbedrijf. Langs het pad in de richting van het standbeeld van Lorentz zien we nog veel heermoes, een paardestaartachtige sporenplant. Ook de pitrus zien we daar. De zachte, witte pit werd vroeger gebruikt om er lampenpitten van te maken, vandaar de naam.

Rond de natte plekken houden de ganzen, eenden en reigers zich op. Daar verschuilen zich ook de padden, kikkers en salamanders. Rond de bloemen zien we de Sint Jansvlinder en het oranje-tipje fladderen. Zo vinden we midden in Sonsbeek een beschermd reservaat vol plantenrijkdom die te danken is aan goed doordacht beheer.

Gerard Herbers

De geliefde(n)boom

Een beetje botanicus weet zonder een uitgebreide boom op te zetten, tot welke familie de fraaie boom behoort, die aan de oostzijde van de Jansbeek staat - naast het houten bruggetje over de beek die achterlangs het waterrad loopt (foto). Ik zelf weet het niet, maar het was wel de mooiste boom van Sonsbeek vonden zijn toenmalige partner en schrijver dezes.

Dat was de reden om de toen aanbestede daar te posteren en er een mooi zwart/wit portret van te maken ('man met boom'). Ik ben er jarenlang met veel plezier (en hond) langsheen gelopen.

De boom staat er nog steeds, hoewel hem/haar in die periode - we schrijven begin jaren 80 - geen lang leven meer was voorspeld. De relatie daarentegen is inmiddels wel over en de twee gelieven zijn op hun beurt uit het Paradijs (lees: Sonsbeek) verdreven. Anderzijds: met de boom van de kennis van goed en kwaad in de Hof van Eden is het ook niet meer goed gekomen; dus waar hebben we het eigenlijk over. Voorlopig geldt: "tempus non arbor fugit", de tijd gaat voorbij maar de boom houdt zich staande!

Johannes Kon

Mijn plekje in het park - De derde bijdrage in deze serie. Hebt u ook zo'n plek in de parken?
Stuur ons uw tekst van maximaal 220 woorden. De redactie kiest wat geplaatst wordt.

Colofon

Het Infobulletin is een uitgave van de Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem en van het Bezoekerscentrum Sonsbeek. Het bulletin verschijnt vier keer per jaar. Het wordt gratis toegestuurd aan de leden van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek.
ISSN 1567-1054

Redactie:

Gerard Herbers
Rob van Otterloo
Luuk Broer (eindredacteur)

Vormgeving en druk:

Coers&Roest
ontwerpers bno | drukkers BV
Arnhem

Redactie-adres:

Bezoekerscentrum Sonsbeek,
Zypendaalseweg 24a,
6814 CL Arnhem
email: info@parksonsbeek.nl

Het Herfstnummer van het Infobulletin verschijnt 21 september.
Uiterste datum inleveren kopij: 1 september 2010.
Vorige nummers vindt u op de website www.parksonsbeek.nl onder > Nieuws.

Reden retourzending:

Postcode:

Naam:

Het correcte adres is:

6814 CL Arnhem.

Mogelijk is de adressering niet juist. Wilt u in dat geval zo vriendelijk zijn om hieronder de juiste gegevens in te vullen en het blad 'retour afzender' of deze strook in een enveloppe terug te sturen naar: Vrienden van Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a,

Retour afzender/adreswijziging

VERENIGING

TNT Post
Port betaald
Port Payé
Pays-Bas

Plaats:

Straat: